

“ SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

Gedimino Radzevičiaus nuotr.

ŽALGIRIS

Nr. 220

Energingų lietuvių puoselėjančių žmonių dėka žemaičių vyskupo Motiejai Valančiaus kūrybos skaitymai Vilniaus krašte bei Žemaitijoje tampa gražia tradicija. Tačiau dar svarbiau, kad antrus metus vykstantys renginiai suartina skirtingų regionų vaikus, leidžia geriau pažinti Lietuvą, atgaivina jos kultūrinį ir dvasinį paveldą.

R Ričardas ČEKUTIS
„Respublikos“ žurnalistas

Žemaitis skulptorius Gediminas Radzevičius, kilęs nuo Kražių, prieš gerą dešimtmetį įsteigė „Lietos“ labdaros fondą, tikėdamasis sudominti jaunąją kartą kunigo M.Valančiaus kūrybiniu palikimu, kuris pačiam idėjos autoriui jaunystėje padarė didelį įspūdį.

„Man, kaip žemaičiui, yra didelė garbė turėti tokį žymų kraštiečių, todėl nutariau jo atminimą pagerbti, - pasakoja G.Radzevičius. - Skaitydamas M.Valančiaus biografiją atkreipiau dėmesį, kad jis nemažą gyvenimo dalį praleido Vilniaus krašte, tačiau tai niekur labai nebuvo akcentuojama - Vilniuje nerasime nė vienos lentelės ar plytelės, kur būtų bent apie tai užsiminta. O juk jis baigė Vilniaus kunigų seminariją, į kunigus buvo įšventintas Vilniaus katedroje, penkerius su puse metų Mozyrio (Baltarusija) krašte, kuris tuo metu pri-

M. Valančiaus idėjos skinasi kelią

klausė Vilniaus vyskupijai, dirbo tikybos mokytoju ir čia išgyveno 1863-ųjų metų sukilimą. Tad nutariau šią spragą užpildyti...“

Priešistorė ir istorija

Pažintis su Dieveniškų klebonu Domu Valančiausku - tolimu M.Valančiaus giminaičiu - galutinai subrandino mintį įamžinti šio lietuvių tautos šviesuolio atminimą šiame gražiame lietuviškame kampelyje pačiame Lietuvos pakrastyje. 2003 metais skulptorius pradėjo kurti M.Valančiaus skulptūrą, ją Dieveniškų bažnyčios šventoriuje pastatė po kelerių metų darbo, o monsinjoras Audrys Juozas Bačkis tada iškilmingai ją pašventino.

„Daugelis netgi kultūros žmonių stebėjosi, kad jie praleido tokį reikšmingą M.Valančiaus biografijos faktą, kaip aktyvią veiklą Vilniaus krašte, - pasakoja skulptorius. - O jis ten veikė labai gudriai, atsargiai, carinės priespaudos metais lietuvių puoselėdamas per blaivybę, kad net caro valdžia neturėtų ko prikišti...“

Šiomet tradicija tampančiuose M.Valančiaus skaitymuose dalyvauja kalbininkas hab. dr.Kazimieras Garšva papildoma kolega: „Šis mūsų tautos šviesuolis yra svarbus visai Lietuvai, nes jis pirmiausiai yra vertinamas už Tėvynės išblaivinimą. Kitas svarbus dalykas - būtent nuo M.Valančiaus prasidėjo lietuvių kalbos atgimimas ir įtvirtinimas. Prisiminkime faktą, kad jis vyskupu paskyrė ir legendinį Antaną Baranauską, kuris prieš 115 metų parengė lietuvių kalbos tarmių pirmąją klasifikaciją, o Kauno kunigų seminarijoje išmokė daugiau nei 100 klierikų, kurie lietuviškai rašė tarmės tekstus. Šių dviejų šviesuolių dėka netgi caro laikais uždrausta lietuvių kalba atgijo...“

„Kita vertus, M.Valančiaus veikla nebuvo labai patenkinti tuomečiai verslininkai, - tešia K.Garšva. - Juk jų smuklėms jis daug žalos pridarė, kalbama, kad kai kam teko netgi bankrutuoti, o pats vyskupas sulaukė ir grasinimų. Ir nors slapta nuolat skatino tautiškamą, viešo caro valdžios persekiojimo jis išvengė, nes mokėjo pui-

► Gediminas Radzevičius

kliai konspiruoti - nerašė jokių atšaukimų, viešai nemitingavo, tačiau labai profesionaliai dirbo blaivinimo ir tautiškumo linkme. Juk nepamirškime, kad tuo metu pas jį gyveno Simonas Daukantas, kuris grįžęs iš Sankt Peterburgo praleido čia visą senatvę, rašė čia savo raštus, kūrė žemaičių kalbos transkripciją. Jie juk buvo bendraminčiai“.

Tarp naudos ir vertybių

2012 metais skulptorius G.Radzevičius ryžosi pradėti ir gyvesnį M.Valančiaus paminėjimą, organizuodamas jo kūrybos skaitymus Kražių krašte Žemaitijoje bei Vilniuje, Dieveniškėse, taip simboliškai sujungiant vyskupo kūrybinį palikimą.

„Džiaugiuosi, kad pavyko rasti patriotiškai nusiteikusių rėmėjų, kurie padėjo suorganizuoti moksleivių keliones į Žemaitiją ir Dieveniškės, - sako skulptorius. - Šiomet daug prisidėjo kunigai Vytautas Rapalis, Andrius Narbekovas, Eigantas Rudokas, verslininkai Algirdas Budreckas, Juozas Raišelis, Ramūnas Šeduikis, europarlamentaras Algirdas Saudargas, Motiejai Valančiaus blaivybės sąjūdis, Vilniaus „Rotary“ klubas ir kiti“.

Pasak organizatoriaus, vis dėlto aiškiai matyti, kad daugelio pasiturinčių žmonių vertybių suvokimas yra labai ribotas: „Daugelis įsivaizduoja, kad jiems apsimoka paremti kokį nors šou, tada ir jie būna matomi, ir gali ten pasirodyti šalia ilgakojų mergelių... O čia juk niekaip neiš-

► Kazimieras Garšva

garsėsi, be to, ir taurėlės nepakilnosi - orientuojamės į dvasinius, tikrus dalykus, į moksleivių patriotizmo skatinimą, blaivų gyvenimo būdą... Todėl didelė laimė, kad dar atsiranda žmonių, kurie sutinka paremti tokias nemadingas iniciatyvas“.

„Šiomet nuėjau ir į Švietimo ir mokslo ministeriją, - toliau pasakoja G.Radzevičius. - Įvyko tiesiog stebuklas, nes iki šiol niekada nesu iš valdžios gavęs jokios paramos tokiai veiklai. Jie su entuziazmu parėmė šią iniciatyvą ir tikrai padėjo atlikti organizacinius darbus“.

► Ne tik politikai, bet ir kai kurie lenkų bažnyčios veikėjai įsitraukia į antilietuvišką veiklą

Politinė potekstė

Pasak G.Radzevičiaus, su vietine Šalčininkų rajono valdžia jokių kontaktų nebuvo, tiesiog į M.Valančiaus skaitymus buvo kviečiami ir vietos mokyklų moksleiviai, taip pat ir lenkiškųjų: „Lenkiškos mokyklos taip pat kvietimą mielai priėmė, tačiau į skaitymus žmonės neatvažiavo...“

K.Garšva sako, kad vietos lenkų bendruomenė yra kryptingai stumiamas vietos politikų ignoruoti visas

lietuviškąsias iniciatyvas: „Iš tiesų tai yra keista, nes Lenkų rinkimų akcija, kuri Vilniaus ir Šalčininkų kraštus valdo daugelį metų, oficialiai deklaruoja katalikybę. Tai jie turėtų pirmiausia palaikyti vyskupo M.Valančiaus idėjas, bet matome, kad to nėra. Nekalbant jau apie kažkokią paramą iš vietos valdžios...“

Kalbininkas akcentuoja, kad Vilniuje vietos lenkų politikai bet kokį lietuvių paminėjimą sutinka priešiška: „Jiems tai yra nepriimtina, jie netgi tikėjimo klausimais brėžia dirbtinę atskirtį, akcentuodami „poslka viara“ (lenkų tikėjimas). Ne tik politikai, bet ir kai kurie lenkų bažnyčios veikėjai įsitraukia į antilietuvišką veiklą - antai dalis kunigų demonstratyviai nešventina atidaromų lietuviškų mokyklų. Pavyzdžiui, turime daug duomenų, kad ir Turgečiuose dirbęs kunigas Juzefas Aškelevičius, kuris dabar perkeltas į Maišiagalą, taip pat nepritaria lietuviškų mokyklų steigimui šiame krašte, ir tas mums yra apmaudu... Dėl to tokia ir pozicija - tiek LLRA valdomų savivaldybių politikų, tiek ir dalies bendruomenės“.

„Mūsų renginys yra dar labai jaunas, - sako G.Radzevičius. - Daugelis žmonių Vilniuje dar apie jį nežino, galbūt man pačiam reikia daugiau padirbėti dėl žinomumo, o į vietos savivaldybes aš nesikreipiau, todėl tikiuosi, kad kuo daugiau žmonių sužinos, tuo geranoriškesni jie bus. Kita vertus, ir vietos lenkų moksleiviai turės galimybę nuvykti į Žemaitiją, susipažinti su kitokio krašto kultūra, su vietos žmonėmis. Juk tame nėra jokios politikos ir mes turime interesą į patriotinę veiklą, į blaivybės sąjūdį įtraukti kuo daugiau sąmoningų piliečių. Nemanau, kad lenkų bendruomenė būtų prieš tokį bendradarbiavimą, juo paprasčiausiai reikia padiršinti ir kažkam žengti pirmuosius žingsnius. Tokiu būdu tuos ledus ir tirpdytume“.

Kodėl mūsų svajonės nevirto tikrove

Tautą pakėlusiam ir mus atvedusiam į nepriklausomybę Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiui - 25-eri. Ką padarėme ne taip, kad šiandien ieškome klaidų ir kaltų? Ko tikėjosi į daugiatūkstantinius mitingus tuomet rinkęsi žmonės ir kodėl šiandien Lietuvoje tiek daug nelaimingų? Ką mes laimėjome ir praradome per du nepriklausomybės dešimtmečius?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIO-NALINIO PASIPRIEŠINIMO JU-DĖJIMO apskričio stalo diskultavo Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras, buvęs Aukščiausiosios Tarybos pirmininko pavaduotojas Kazimieras MOTIEKA, Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarė, rašytoja Vidmantė JASUKAITYTĖ, pirmosios Vyriausybės narys, buvęs ministras Albertas SINEVIČIUS ir Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Rolandas PAULASKAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kovo 11-ąją kiekvienais metais iškilmingai paminime, o birželio 3-iąją išėjus į gatvę retai kas pasakytų, kas tai per data. Ko mes siekėme tada, prieš 25 metus, kai kūrėsi Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, ir ką turime šiandien?

K.MOTIEKA: Nemanyčiau, kad viskas prasidėjo nuo to, ko mes siekėme. Jau buvo pribrendusi Sovietų Sąjungos krizė ir tos krizės fone kūrėsi visuomeniniai judėjimai. Kaip vienas iš tokių judėjimų, man atrodo, paskutinis tarp Baltijos respublikų, susikūrė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis. Mes, pasakysiu atvirai, ilgai miegojome, bet paskui išmiegojome padarėme gerą spurtą ir pasivijome. Kaip sako Estijos liaudies fronto atstovas Martas Tarmakas, kuris nuolat būdavo Vilniuje: Lietuva aplenkė ir Estiją, ir Latviją. Jis sako, kad čia kaip dviračių lenktynėse: vienas išvažiuoja į priekį, paskui kitas išvažiuoja, tai mes čia labai gražiai, sutartinai ir bendrai važiuosime toliau. Na ir važiuovome visi kartu, visos trys Baltijos šalys.

Man atrodo, kad savo valstybės nepriklausomybės nė viena šalis nepražiopsojome ir Sąjūdis išsivystė į galingą jėgą. Šita jėga padėjo ir Sovietų Sąjungą sugriauti, ir Lietuvos valstybės nepriklausomybę atkurti.

G.JAKAVONIS: Neseniai teko skaityti šviesaus atminimo Gedimino Ilgūno prisiminimus apie Sąjūdį, ten rašoma, kad sklidina daug kalbų, jog Sąjūdį įkūrė KGB, bet staiga jis išsprūdo iš kontrolės ir jį perėmė visai kiti žmonės.

V.JASUKAITYTĖ: Aš galvoju šitaip: Rusijos valstybės tarnybos tikrai yra labai galingos, tikrai yra

didelės strategės ir negalėjo nenumatyti, kas čia bus. Manau, slaptosios tarnybos stengėsi, kad šitas procesas būtų valdomas jų rankomis. Prisimenu, kaip visos visuomeninės organizacijos buvo buriamos į vieną asociaciją. Netgi Ministrų taryboje staiga atsirado patalpos ir kareivių motinių organizacijai, ir Motiejaus Valančiaus blaivybės draugijai, ir aš žinau, kas turėjo tam vadovauti. Manau, tiesiog norėta valdyti, tačiau sprogstamoji žmonių energija buvo tokia galinga, kad ji išsprūdo iš kontrolės.

Mes gyvenome emocijomis, niekas nesiruošė protinai, išmintingai veiklai, galbūt tik slaptosios tarnybos ir ruošėsi. Turiu įrodymų - daugiau kaip 300 puslapių teksto, parašyto vieno atsakingo asmens, kuris dirbo Šiaurės miestelyje, paskui Rusijos ambasadoje. Ten akivaizdžiai parašytas sakinyss, kad kažkuriuo metu atvažiuavo iš Rusijos tam tikra delegacija ir su niekuo nesusitiko, net su mūsų saugumu, tiktai su KGB atstovais, ir „byla podgotovlena rabota na dolgieje desiatiletija v gluboko ešelonirovanych uslovijach“. Man tas „ešelonirovanych“ sukėlė labai keistą jausmą.

Atkreipiau dėmesį, kad rimtam darbui ruošėsi tik tos struktūros. Revoliucijas įvykdė didvyriai, paskui eina vidutinybės. Vidutinybių yra labai daug. Ideali sistema per sovietmetį buvo suzlugdyta, o jokia valstybė, jokia visuomenė be idealų vystytis negali. Ideali negali sukurti tie, kurie dirba Gariūnuose, kurie prekiauja. Idealus gali sukurti žmonės, kurie sugeba matyti visumą, perspektyvą, turėdami pačių aukščiausių motyvaciją ir mažiausiai savanaudiškų tikslų.

G.JAKAVONIS: Reikia pripažinti, kad pirmoji Vyriausybė, ko gero, buvo vienintelė profesionalų Vyriausybė, nes kiekvienas ministras buvo savo srities specialistas.

A.SINEVIČIUS: Į Sąjūdžio sukūrimą žiūriu dvejojai. Sąjūdis susikūrė jau po Lenkijos „Solidarumo“, kuris buvo įkurtas su amerikų pagalba. Michailas Gorbaciovas savo tarškėjimu nieko nebegalėjo padaryti, sniego lavina jau buvo pradėjusi riedėti. Aišku, Europa irgi visam tam dalykui padėjo. Jeigu būtų atėjęs ne M.Gorbacio-

vas ar po Leonido Brežnevo būtų buvę dar kokie penki ar aštuoni atėję, nieko čia nebūtų buvę ir Sąjūdžio nebūtų buvę. Ir Lenkija būtų buvusi savo vietoje, būtų pasikartoję įvykiai kaip 1968 metais Čekoslovakijoje. Antras dalykas, Sąjūdį įkūrė intelektualai, menininkai, Kaunas ir Vilnius.

Ką per 18 metų Lietuvai padarė Antanas Smetona, turėdamas 5 ar 8 raštingus žmones ir 88 procentus - šiandien mūsų įstatymai vėl yra pakįšti po Briuselio įstatymų viršenybe. Tai pliusas ar minusas? Nulis - kaip buvo, taip ir yra.

Norėjome laisvos spaudos ir žodžio laisvės. Na, mes tada įsivaizdavome, kad spauda apskritai gali būti laisva. 25 metai parodė, kad laisvos spaudos nėra, ji visada kažkam priklauso, bet tada priklausė tik Komunistų partijai, dabar gali priklausyti ir dar kam nors, tai jau čia pliusas. Žodžio

Visa naikinamoji okupantų politika buvo nukreipta prieš mūsų inteligentiją

Kazimieras MOTIEKA
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras, buvęs Aukščiausiosios Tarybos pirmininko pavaduotojas

Pabūsiu paprastu buhalteriu, tiesiog dėkime plusius ir minusus, ko mes norėjome ir ką turime. Prisiminkime pirmiausia: 1989 metų lapkritis, LTSR Aukščiausioji Taryba priima sprendimą, kad Lietuvos įstatymai yra viršesni už Maskvos, minia žmonių Vilniuje su džiugesiu sveikina tuometinius Seimo narius. Ko norėjome, tą gavome. Kiek ilgai tai išsilaikė? Iki 2004 metų - šiandien mūsų įstatymai vėl yra pakįšti po Briuselio įstatymų viršenybe. Tai pliusas ar minusas? Nulis - kaip buvo, taip ir yra.

Norėjome laisvos spaudos ir žodžio laisvės. Na, mes tada įsivaizdavome, kad spauda apskritai gali būti laisva. 25 metai parodė, kad laisvos spaudos nėra, ji visada kažkam priklauso, bet tada priklausė tik Komunistų partijai, dabar gali priklausyti ir dar kam nors, tai jau čia pliusas. Žodžio

Ir paskutinis prie plusių ir minusų kaip balansas: 20 metų gyventojų skaičius valstybėje mažėja ir mažėja katastrofiškai - na, meskit į mane akmenį, kuris sakys, kad tai gerai. Mes galime įvairiai svarstyti - pliusai, minusai, įvairiai skaičiuoti, bet faktas, kad mūsų katastrofiškai mažėja, to pliusu laikyti niekaip neįsėina.

G.JAKAVONIS: Per pirmąjį nepriklausomybės laikotarpį buvo parašyta knyga, skirta 1928-1938 metams, - ten vien pasiekimai, mokyklų ir pramonės augimas. Dabar lyginant vien mažėjimas. Kokios klaidos padarytos, ko mes nepasiekėme, ką darėme ne taip?

K.MOTIEKA: Gerbiama V.Jasukaitytė sako, kad utėlės ir blakės naudojasi. Norint atsakyti, kodėl naudojasi, labai toli grįžti nereikia. Juk visa naikinamoji okupantų politika buvo nukreipta prieš mūsų inteligentiją. Pats geriausias tautos žiedas, kuris susikūrė atkūrus nepriklausomybę 1918 metais, buvo sunaikintas. Kiti, gelbėdami savo gyvybę, pasitraukė į Vakarus, o tiems, kurie liko, buvo planuamos smegenys, ir gan sėkmingai. Į paviršų prieš mūsų tautos valią buvo iškelti tie žmonės, kurie nesugeba nei mąstyti, nei valstybę valdyti, ir todėl mes turime daugybę problemų, kurias reikia spręsti.

V.JASUKAITYTĖ: Blakės ir utėlės apėsdė mūsų kultūrą. Kalbėdami apie kariavimą Afganistane, visų pirma atskirkime to kariavimo turinį. Sovietų Sąjungos kariuomenėje mums reikėjo nelabai kas domisi, rašyk ką nori, bet čia vis tiek dedame pliusą, vis tiek kūrybos laisvė.

Norėjome, kad mūsų vaikai nekariautų Afganistane, dabar vėl kariauja.

Štai yra neabejotinas didžiulis pliusas - laisvė keliauti, judėti ir mokytiis, dar pridėčiau, kad yra galimybių erdvė lietuviams, Lietuvos gyventojams. Anksčiau buvo apribota Tarybų Sąjungos lauku, dabar galimybių erdvė yra visas pasaulis. Buvo toks sakinyss - nešersime Maskvos. Nebešeriame, patys valgiome olandiškas kiaules, tai čia pliuso turbūt nėra.

Toliau - kalba. Anais laikais mums nepatiko užrašai dviem kalbomis, bent jau mes Kaune ko tik nedarėme, net kartais nutrindavome tuos rusiškus užrašus. Šiandien jūs išieikite į gatves - ir Lietuvos paštas užrašė „Pay post“, lietuviškai iš viso nėra užrašyta. Įdomu: anais laikais tai Maskva spaudė, kad pas mus būtų antra rusų kalba, o dabar mes patys atsisakome savo kalbos.

Ir paskutinis prie plusių ir minusų kaip balansas: 20 metų gyventojų skaičius valstybėje mažėja ir mažėja katastrofiškai - na, meskit į mane akmenį, kuris sakys, kad tai gerai. Mes galime įvairiai svarstyti - pliusai, minusai, įvairiai skaičiuoti, bet faktas, kad mūsų katastrofiškai mažėja, to pliusu laikyti niekaip neįsėina.

G.JAKAVONIS: Per pirmąjį nepriklausomybės laikotarpį buvo parašyta knyga, skirta 1928-1938 metams, - ten vien pasiekimai, mokyklų ir pramonės augimas. Dabar lyginant vien mažėjimas. Kokios klaidos padarytos, ko mes nepasiekėme, ką darėme ne taip?

K.MOTIEKA: Gerbiama V.Jasukaitytė sako, kad utėlės ir blakės naudojasi. Norint atsakyti, kodėl naudojasi, labai toli grįžti nereikia. Juk visa naikinamoji okupantų politika buvo nukreipta prieš mūsų inteligentiją. Pats geriausias tautos žiedas, kuris susikūrė atkūrus nepriklausomybę 1918 metais, buvo sunaikintas. Kiti, gelbėdami savo gyvybę, pasitraukė į Vakarus, o tiems, kurie liko, buvo planuamos smegenys, ir gan sėkmingai. Į paviršų prieš mūsų tautos valią buvo iškelti tie žmonės, kurie nesugeba nei mąstyti, nei valstybę valdyti, ir todėl mes turime daugybę problemų, kurias reikia spręsti.

V.JASUKAITYTĖ: Blakės ir utėlės apėsdė mūsų kultūrą. Kalbėdami apie kariavimą Afganistane, visų pirma atskirkime to kariavimo turinį. Sovietų Sąjungos kariuomenėje mums reikėjo nelabai kas domisi, rašyk ką nori, bet čia vis tiek dedame pliusą, vis tiek kūrybos laisvė.

rimė ar nenorime. Dabartiniu metu nė vienas asmuo nėra išsūniciamas nesavanoriškai, jis gali važiuoti, jis gali nevažiuoti. Mes esame NATO nariai ir mūsų tikslai yra bendri, niekas mūsų su pagaliu į NATO ir į Europos Sąjungą neviijo, mes patys įstojome ir reikia skirti, kai kalbama apie tai, kas buvo Tarybų Sąjungoje. Ten buvo daroma iš pavergimo pozicijų, o dabar daroma pagal Europos Sąjungos susitarimą. Valstybės susitaria savanoriškai: nori - stok, nori - išstok. Visi mato šitą naudą ir visi mato, kad būdami Europos Sąjungoje galime būti ir saugūs, ir ekonomiškai patvarūs, ir žygiuoti į savo ateitį be jokių okupacijų, be jokių kraupių ir be jokių pavojų, kad vėl kas nors iš Rytų ateis ir sakys: klausykite, mes čia apsaugom savo sienas ir jūs čia vėl pas mus.

Beje, pirmajame liaudies deputatų suvažiavime Maskvoje demokratas Andrejus Sacharovas buvo parengęs naują Konstituciją. Kaip bebūtų keista, jis kūrė naują Sovietų Sąjungos Konstituciją ir mūsų trys respublikos - Lietuva, Latvija ir Estija - jo supratimu, turėjo būti Sovietų Sąjungos sudėtyje. Jis visiškai nežūrėjo, kaip jos pateko į Sovietų Sąjungą, jam nerūpėjo arba jis tyčia nutylėjo, bet šita Konstitucija mums buvo visiškai nepriimtina.

G.JAKAVONIS: Tuo laikotarpiu turėjome Justiną Marcinkevičių, Marcelių Martinaitį, Vytautą Bubnį, Vytautą Petkevičių, Sigitą Gedą - šie stiprūs žmonės ir kūrė Sąjūdį.

V.JASUKAITYTĖ: Ir dabar yra stiprių menininkų, tokių pat ir dar stipresnių. „Poezijos pavasaryje“ pamačiau jaunus poetas - tai yra erudicija, tai yra intelektas, tai yra tokios pirmosios knygos, kurių mes įsivaizduoti negalėjome gyvendami uždarame rezervate ir rašydami iš savo širdies, emocijų ir intucijos. Bet norint leisti knygas reikia turėti išėjų. Ir aš ne veltui sakau - yra mano pačios filmas, yra paraiška parašyta, du rezisieriai kovoją dėl šito filmo ir, įsivaizduokit, neduoda lėšų.

Aš ne veltui sakau, kad blakės ir utėlės apėsdė mūsų kultūrą. Yra įkurta Kultūros ir meno taryba - niekam neatskaitingas darinys virš ministro. Jam ateina keliasdešimt milijonų nuo alkoholio ir cigarečių akcizo, ir žinoma, dalis tų pinigų būtinai nueis tai partijai, kuriai priklausio ministras, koks jis bebūtų. Kaip buvo galima leisti įkurti pinigų skirantįj organą, kuris niekam neatsakingas - nei ministras atsako, nei tas atsako, susirenka keli vyrukai, kurie amžinai kažkam vadovauja.

Mes dabar diskutuojame neįsivaizduodami, kokia anais laikais buvo tebelaikau prie lovos Tarybų Lietuvos rašytojų partijų susirinkimų stenogramas. Paskaitykite įdomumė dalei - pamatysite, koks yra gyvybė, pasitraukė į Vakarus, o tiems, kurie liko, buvo planuamos smegenys, ir gan sėkmingai. Į paviršų prieš mūsų tautos valią buvo iškelti tie žmonės, kurie nesugeba nei mąstyti, nei valstybę valdyti, ir todėl mes turime daugybę problemų, kurias reikia spręsti.

V.JASUKAITYTĖ: Blakės ir utėlės apėsdė mūsų kultūrą. Kalbėdami apie kariavimą Afganistane, visų pirma atskirkime to kariavimo turinį. Sovietų Sąjungos kariuomenėje mums reikėjo nelabai kas domisi, rašyk ką nori, bet čia vis tiek dedame pliusą, vis tiek kūrybos laisvė.

Nė karto nebuvo mūsų vyriausybėse, kad nežinotume, ką daryti

Albertas SINEVIČIUS
Pirmosios Vyriausybės narys, buvęs ministras

Mes maža valstybė, mes negalime sakyti, kad mums blogai Europos Sąjungoje, nes mes pražūtume šiuo metu nuo Rusijos įtakos. Kaip minėjo K.Motieka, A.Sacharovas - net ir tas rengė tokią Konstituciją. Yra darbas su pačia žmogaus sąmone, nebėra idealų, nėra patriotizmo, apie tai nekalbama, tylima, valdo tie, kurie neskaito knygų, kurių literatūra yra valiuta.

G.JAKAVONIS: Kokios klaidos buvo padarytos? Vieni sako, kad dabar geriau, kiti, kad blogiau. Sakykite, tikėjomės, kad bus geriau?

A.SINEVIČIUS: Daugeliu atvejų yra geriau ir jeigu mes akcentuojame, kas yra blogai, tai, mano įsitikinimu, niekad nereikia girtis, kas yra gerai. Mes giriamės, kad esame drašulioji tauta, vis tiek pasaulis žino, kokie mes esame.

Keletą žodžių dėl Afganistano. Pats mačiau - pusę metų jaunus 18-mečius snargliukus ruošdavo, parodydavo, į kurią pusę šauti, duodavo porą kartų iššauti, pamokydavo, kaip koja įspirti į pilvą. Užtat apie 700 žmonių per tuos 10 metų ir žuvo. Šiandien važiuoja patys, važiuoja galvažudžiai, nebūjam to žodžio, nesvarbu, jiems reikia ar nereikia, bet jie yra profesionalūs žudikai, juos paruošia, jie su noru važiuoja, patys pasirašo, jie tą dalyką daro už pinigus.

Kodėl dabar taip viskas susiklostė? Mano įsitikinimu, chirurgas turi operuoti širdį, stomatologas turi traukti dantį, ministras turi vadovauti savo šakai, turi būti specialistas, turi būti sukaupęs 20 metų patirtį, turi būti vadovavęs, nes jam nuolat reikia priimti-nėti administracinius sprendimus.

Ponas Kazimieras teisingai sakė, kad daug visokių problemų būdavo, bet ar pajutote kas nors Sauišo 13-osios problemas? Ar buvote nors vienas be elektros, be benzino, be duonos, be pieno, nors čia buvo suvažiavę beveik pusę milijono žmonių. Nė karto nebuvo mūsų vyriausybėse, tą drašiai teigiui, kad nežinotume, ką daryti.

Yra padaryta absoliučiai tobula sistema, kaip tam pačiam lizdui išlikti valdžioje

Vidmantė JASUKAITYTĖ
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarė, rašytoja

R.PAULASKAS: Kodėl mes per 20 metų nesugebėjome išlaikyti to, ką paveldėjome? Mano giliausiu įsitikinimu, pats fundamentaliausias dalykas, kas mes gyvendami už geležinės uždangos neturėjome žalio supratimo apie ateitį. Ta uždanga mes saugojo ir nuo gėrio, ir nuo blogio, ir mes atėjome į mums atvirą pasaulį absoliučiai nepasiruošę jį priimti ir suvokti. Mes atėjome kaip vaikai į brutalią, naudos siekiantį suaugusiųjų pasaulį.

Dažnai dabar užtiknu interneto komentaruose toki sakinį: pasirodo, tarybinės knygos rašydamos apie kapitalizmą ne visai melavo. Daug kas yra taip, kaip jie rašė, mes tada galvojome, kad jie viską

meluoja, bet, deja, didelę dalį jie rašė tiesos. Paradoksas: mes galvojome, kad užtenka pašalinti komunistų partiją ir visos problemos bus išspręstos. Jeigu žiūrėsime šiandien į Lietuvos valdžią, tai kaip buvo komunistai valdžioje, taip ir yra. Pradėjome nuo pirmo valstybės asmens, tai buvęs neeilinis komunistų partijos veikėjas, ir taip per visus 20 metų. Ką beapsimė, visur buvo partijos nariai. Partijos nėra, bet komunistai valdžioje. Eikime prie esmingesnių dalykų.

Ekonomika. Kai aš dabar atsi-grežiu atgal į mūsų Sąjūdžio ekonomistus. Dieve, kokius vėjus jie šnekėjo, tai buvo visiškos svajos, absoliučiai niekuo nepamatuotos. Jie visiškai nešnekėjo apie tai, kokia rinkos reikšmė, kurią mes tada tam tikrais savo gamybos dalykais kontroliavome. Mes atidavėme tą rinką - ir vietinę, ir užsienio - net nesusiimęstydami.

Pinigai, pinigų emisijos reikalai - ar kas nors tada apie tai šnekėjo? O dabar kai mes supranta-mė, iš kur tų turtingųjų gyvenimas, kai jie emituoja pinigus kiekvieną dieną kiek nori, tai kaip tu su jais gali pakonkuruoti?

Tada kokias išdejas mums pradėjo skleisti? Užeimanos investicijos, laisvoji rinka ir privatizacija išgelbės Lietuvą. Na ir vėl reikėjo būti nežinai kiek kartų nežinai užsienio investicijos čia neina, nes pirmiausia yra klimatas ir, antras dalykas, mes norime gana didelės algos kaip darbuotojai. Investicijos eina ten, kur šilta ir kur dirba už 100 eurų, ir jos nuejo ne tik iš Lietuvos, jos iš visos Europos jau ten atsirado.

Kur jūs matote laisvają rinką? Europoje viskas kvotuojama, o dabar, kai atsirado finansinė krizė, kaip matot, mūsų visų pinigais yra gelbstimi bankai, yra gelbstimos raktinės įmonės, pavyzdžiui, automobilių pramonė, ir kaip visko viršūnė - dabar jau pradėjo svarstyti, kad jeigu vėl bus bankų krizė, viską mes viršija 100 tūkst. eurų, konfiskuos. Kipro sindromas.

Tai kur buvo mūsų ekonomistai? Šitą reikėjo mums aiškinti ta-

V.JASUKAITYTĖ: Nebus nieko, kol nebus pakeistas Rinkimų įstatymas. Todėl, kad yra padaryta absoliučiai tobula sistema, kaip tam pačiam lizdui išlikti valdžioje. Negali šitie žmonės sėdėti 20, 30, 40 metų, nes jie jau praranda ir žmogišką savybę ir nebemato realaus gyvenimo.

Būtinai turi būti pakeistas įstatymas ir ministrai neturi būti taip priklausomi nuo partijų. Prisiminkime šviesaus atminimo Romualdą Sikorskį. Finansų ministru jis buvo prie sovietų, komunistas. Kažkas buvo tokie protingi, matė, kad nėra kitos tokios asmenybės, ir ji paliko finansų ministru laisvoje Lietuvoje, ir jis dirbo Tėvynei. Negali ministrai priklausyti nuo partijų ir ministerijų pinigai negali būti skirstomi partiniu pagrindu.

Mūsų valstybė, žmonės, tauta yra visiškai susipainioję vertybėse ir aš ne veltui kalbėjau pradžioje apie subordinacijos principą, negali būti visuomenė sudaryta iš tokių

žmonių, kad, pavyzdžiui, valytojas kritikuoja profesorių ir mitinge jam duoda į akinius arba spardo ir visa kita. Nieko gero nebus tautoje, kuri gali spardyti savo profesorius ir juos niekinti, o pas mus pilna tokių dalykų.

Gyvendami už geležinės uždangos neturėjome žalio supratimo apie pasaulį

Rolandas PAULASKAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

Aš nematau valstybės taupymo programos, juk jeigu blogai su finansais, žmonių atlyginimai maži, žmonės išvažiuoja į užsienį... Negali klausytis, kai kalbama, kad jie bėga iš Lietuvos, jie ne patriotai, Ar kad jie parduoda Lietuvą ir pan.

Klausykite, žmogus gyvena vieną kartą, jis turi šeimą, jis turi vaikus, jis neturi pajamų, iš kurių gali lėtvę gyventi, ir jis mato, kad šitame laisvajame pasaulyje, kur jau dabar mums atviro sienos, galima savo šeima pasirūpinti ir gyventi daugiau mažiau pasiturinčiai, tai šitie žmonės ir išvažiuoja.

V.JASUKAITYTĖ: Nebus nieko, kol nebus pakeistas Rinkimų įstatymas. Todėl, kad yra padaryta absoliučiai tobula sistema, kaip tam pačiam lizdui išlikti valdžioje. Negali šitie žmonės sėdėti 20, 30, 40 metų, nes jie jau praranda ir žmogišką savybę ir nebemato realaus gyvenimo.

Būtinai turi būti pakeistas įstatymas ir ministrai neturi būti taip priklausomi nuo partijų. Prisiminkime šviesaus atminimo Romualdą Sikorskį. Finansų ministru jis buvo prie sovietų, komunistas. Kažkas buvo tokie protingi, matė, kad nėra kitos tokios asmenybės, ir ji paliko finansų ministru laisvoje Lietuvoje, ir jis dirbo Tėvynei. Negali ministrai priklausyti nuo partijų ir ministerijų pinigai negali būti skirstomi partiniu pagrindu.

Mūsų valstybė, žmonės, tauta yra visiškai susipainioję vertybėse ir aš ne veltui kalbėjau pradžioje apie subordinacijos principą, negali būti visuomenė sudaryta iš tokių

žmonių, kad, pavyzdžiui, valytojas kritikuoja profesorių ir mitinge jam duoda į akinius arba spardo ir visa kita. Nieko gero nebus tautoje, kuri gali spardyti savo profesorius ir juos niekinti, o pas mus pilna tokių dalykų.

R.PAULASKAS: Mes esame Europos Sąjungos nariai, Europos Sąjunga akivaizdžiai evoliucionuoja į federacinę valstybę ir šito neslepia, ir jie teisingai iš savo taško žiūrint elgiais. Norėdami išlaikyti šitą projektą, jie turi panaikinti valstybių suverenitetus, kitaip ta struktūra neišsilaikys, ir yra akivaizdu. Bankų priežiūra centrinė, saugumas centrinis, užsienio reikalų ministerija centrinė, dabar kalbama apie biudžeto kontrolę ir t.t.

Europos Sąjunga šiandien yra viršvalstybinė biurokratų organizacija, kuri pati sau dirba ir jie, be abejo, nori išlikti. Be to, tai yra visiškai nedemokratinė struktūra. ES komisaris, kurie mums vadovauja, yra niekieno nerinkti, atšaukti mes jų negalime, Europos Parlamentas įstatymų iniciatyvos

teisės neturi, tai yra tik žmonės, surinkti pakelti rankas.

Europos Sąjunga, norėdama išlikti, elgiais teisingai, bet ar man šito reikia - čia jau kitas klausimas. Ji eina prie regioninės politikos. Ar jūs matėte žemėlapi, kuriame yra nupiešta, kaip turi atrodyti ideali Europos Sąjunga, kur yra maždaug 200 regionų, kur nebėra visiškai valstybių? Specialios struktūros jau keletą metų dirba.

Šitoje Europos Sąjungoje tautos sąvokos apskritai nebėra, yra tik „aš“, „Aš“ šiandien yra iškeltas virš „mes“. Europos Sąjungoje gamyba iškelta, darbo vieta nebėra, čia yra masinis nedarbas, lietuvių gali važiuoti tik į Norvegiją, nes visur kitur darbų jau nėra. Europos Sąjungos skolos milijniškos, dengiamos emisija, gelbstimasi tik emisija, tik nevaržomų pinigų metimu į rinką jie išlaiko šokią tokią stabilią padėtį, tai virtualūs pinigai.

Socialinė įtampa auga kas dieną, riaušės Stokholme sukėlė ne kas kitas, o imigrantai. Tai irgi yra Europos Sąjungos klaida, jie dešimtmečiais vykdė multikulturalizmo politiką, o šiandien skina vaisius ir ta įtampa auga su kiekvienu diena, ir visa tai ateis į Lietuvą, nes mes esame dalis šitų procesų ir tai yra mūsų ateitis, jokia kitokia ji negali būti, kad ir kaip jūs norėtumėte.

Parėnę Aadrė KUBLIČIŪTĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgiriu.lt

J.Maciejauskas - vienas Panevėžio katedros statytojų

Gimė 1878 metais liepos 13 dieną Želvos parapijoje pasiturinčioje šeimoje. Tą pačią dieną buvo pakrikštytas Želvos miestelio bažnyčioje. Tėvai turėjo nedidelį dvarą. Vaikystę praleido Ukmergės apskrityje Kurklių parapijos Staškūniškio kaime. Dabar tai Anykščių rajonas.

Mokslus pradėjo Ukmergės miesto mokykloje. Čia baigė pradžios mokyklą 1891 metais. 1891-1894 metais mokėsi Liepojos gimnazijoje. Čia, be kitų dalykų, studijavo lotynų, graikų ir vokiečių kalbas. Taip pat mokėsi dainavimo, gimnastikos ir bendrų gimnazijos disciplinų. 1895-1899 metais mokėsi Kauno žemaičių kunigų seminarijoje. Subdžakonu pašventintas 1899 metais rugsėjo 11 dieną. Kunigu buvo iššventintas 1901 metais sausio 25 dieną.

Iš pradžių paskirtas vikaru į Liepą. Čia vikaravo 1901-1902 metais. 1902-1911 metais paskirtas vikaru į Šiaulius. Čia suorganizavo Šv.Juozapo darbininkų draugiją. Tai buvo pirmoji katalikiška draugija Šiaulių mieste. Ji stengėsi padėti darbininkams ginti savo teises. Organizavo ir kitas katalikiškas organizacijas. Pasižymėjo labdaringa veikla. Ypač rėmė jaunos klierikus.

1911-1913 metais kunigavo Lapešė, miestelyje netoli Kauno. Čionai buvo Šv.Jono Krikštytojo bažnyčios kuratas. 1913 metais vasario 25 dieną perkeltas į Panevėžį steigti antros parapijos.

Panevėžio mieste ypač išryškėjo kunigo sugebėjimai. Panevėžyje suorganizavo Šv.Stanislovo parapiją. Jo iniciatyva buvo pastatyta klebonija ir koplyčia. Čia jis ir laikydavo pamaldas, čia rūpinosi Šv.Stanislovo bažnyčios statyba. Statybos darbus sutrukdė Pirmasis pasaulinis karas. Tuo metu šis karas buvo vadinamas Didžiuoju karu.

1915 metais liepos mėnesį į Panevėžio miestą įžengė kaizerinės Vokietijos kariuomenės daliniai. Vokiečiai sukūrė ir savo valdžios aparatą. Pasunkėjo ir kunigų veikla. Jono Maciejausko ir kitų surinktos lėšos ir medžiagos naujos bažnyčios statybai buvo vokiečių konfiskuotos. 1919 metais sausio mėnesį paskutiniai vokiečių kariuomenės daliniai paliko Panevėžio miestą.

► Jono Maciejausko paveikslas

► Panevėžio katedros vidus

► Pirmoji Panevėžio miesto taryba. Ketvirtoje eilėje 7 iš kairės kunigas Jonas Maciejauskas

1918 metais vasario 16 dieną paskelbta nepriklausoma Lietuvos valstybė. Iki Nepriklausomybės įtvirtinimo praėjo dar ilgas laiko tarpas. J.Maciejauskas aktyviai įsijungė į Nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrimą. Tuo metu Lietuvoje kūrėsi parapijiniai komitetai. Vienas iš aktyvių tų komitetų organizatorių buvo J.Maciejauskas. Kuriantis nepriklausomai Lietuvos valstybei buvo vienas aktyviausių Panevėžio savivaldybininkų.

1919 metais liepos mėnesį kartu su kitais aktyviais panevėžiečiais parengė rinkimų į Panevėžio miesto tarybą taisyklės ir buvo aktyvus rinkimų komisijos narys. Pagal taisyklės rinkimų teisę turėjo asmenys nuo 20 metų amžiaus.

1919 metais rugsėjo mėnesį buvo išrinktas į miesto savivaldybę. Panevėžio miesto tarybos rugsėjo mėnesio posėdyje buvo pasiūlytas į Panevėžio miesto prezidentus, bet savo kandidatūrą atsiėmė.

Vėliau ta pareigybė pakeista į burmistro. Buvo tarybos narys. Tarp tarybos narių buvo vienintelis kunigas. Darbavosi švietimo komisijoje. Tuo metu vienas pagrindinių uždavinių organizuoti pradinė mokyklų tinklą mieste.

Pirmoje miesto taryboje išbuvo iki 1921 metų birželio pabaigos. Įstojo į besikuriančią Šaulių sąjungą. Vėliau buvo šios sąjungos garbės narys. Kunigas J.Maciejauskas dirbo ir antroje Panevėžio mies-

to taryboje 1921-1924 metais. Mieste atsirado ir pirmoji modernesnė pradžios mokykla. Darbavosi ir tolesnėse miesto tarybose. 1923 metais kovo 24 dieną paskirtas Panevėžio dekanu. 1923-1928 metais ėjo šias pareigas.

Vėliau Šv.Stanislovo bažnyčia tapo būsimąja Panevėžio katedra. Pirmasis Panevėžio katedros statybos organizatorius ir prižiūrėtojas buvo Panevėžio dekanas J.Maciejauskas.

1926 metais balandžio mėnesį įsteigta Panevėžio vyskupija. 1927 metais lapkričio 11 dieną įkūrus Panevėžio katedros kapitulą, jos nariu greitai tapo ir kanauninkas J.Maciejauskas. Kapitulės kanauninku paskirtas 1928 metais sausio 25 dieną. Kapitulą sudarė 4 kanauninkai ir 4 prelatai.

1928 metais paskirtas į Raguva. Buvo Raguvos klebonu ir dekanu. 1929 metais gegužės 6 dieną jam suteiktas prelato titulas. Raguvoje įkūrė prieglaudą, remontavo bažnyčią, rūpinosi miestelio kapinėmis. Kartu aktyviai dalyvavo ir Panevėžio miesto politiniame gyvenime. 1930 metais sausio 21 dieną buvo išrinktas Panevėžio miesto tarybos pirmininku. Už jo kandidatūrą balsavo 21 iš 27 Panevėžio miesto tarybos narių.

Panevėžio miestas energingai plėtojo savo ekonomiką, intensyviai augo nauji pastatai. Prie miesto augimo prisidėjo ir kryptinga miesto tarybos pozicija. Viena iš aktyvių jos narių buvo ir J.Maciejauskas.

Intensyvus darbas nualino kunigo sveikatą. Ji ėmė šlubuoti. Nelauktai mirė 1938 metais balandžio 1 dieną. Mirė Kaune, privačioje A.Gylio ligoninėje. Ši privati ligoninė buvo turbūt moderniausia Kaune. Ji turėjo moderniausią tuo metu diagnostinę aparatūrą. Kiekvienoje palatoje buvo radijo imtuvas. Tai buvo vidaus ligų ligoninė Putvinskio gatvėje.

Palaidotas balandžio 6 dieną. Jo laidotuvės buvo labai iškilmingos. Jų metu giedojo choras, vadovaujamas M.Karkos. Palaidotas savo gimtojo Kurklių miestelio kapinėse.

Elena MARKUCKYTĖ,
Donatas PILKAUSKAS

Vertybė gali būti:

- ⊗ ŽMOGUS – AMŽININKAS
- ⊗ ŽMOGUS – ISTORINĖ ASMENYBĖ
- ⊗ ISTORINIS FAKTAS
- ⊗ REIŠKINYS, GARSINANTIS LIETUVĄ
- ⊗ DAIKTAS, OBJEKTAS

Surinkime, įvardykime ir išsaugokime tai, kas vertinga ir brangu!
Siųskite savo istorijas, o mes pasistengsime, kad apie jas išgirstų visa LIETUVA.

www.respublikosvertypes.lt

